

Betoonarhitektuur – kas ainult betoon ja arhitektuur?

Hindrek Kesler

Eesti betooniühing valis tänava kaheteistkümnendat korda välja aasta parima betoonehitise, seekord 2011 aastal valminud objektide hulgas. Reeglite järgi saab konkursile esitada valminud hooned või ehitisi, mis on ehitatud peamiselt betoonist ja mis on seejuures tähelepanuväärsed kas oma arhitektuurse lahenduse või insenerimõtte seisukohast vaadatuna. Nominente oli seekord üksteist, nende hulgas kaks juba varem teiste poolt premeeritud objekti – 2011. aasta parima puitehitise võistluse liimpuitkonstruktsiooni eriauhinna pälvinud Tamme staadioni tribüün Tartus (arhitektuuristuudio Siim & Kreis) ja Sõmeru keskusehoone, mis nimetati 2010. aasta parimaks puitehitiseks (AB Salto). Esitatud objektide hulgas oli ka kaks tehnoarhitektuuri – Maardu viadukt (EA Reng) ja Tallinna reoveepuhastusjaama biofiltri hoone (FCG Planeko). Esimene neist on korrektselt teostatud inseneriehitise, mis ei paista silma ei konstruktsiooni ega ka arhitektuuri poolest. Biofiltri hoone juures märgiti siiski ära hoone betoonitööde ülim täpsus (mis tulenes hoone tehnoloogilisest keerukusest) ja ka üldiste betoonitööde kõrge kvaliteet. Ülejäänud esitatud objektid olid ehitised, mille arhitektuuris on olulisel kohal betoon kui ehitusmaterjal.

Tartu valmiv geeni- ja biotehnoloogia keskuse hoone (arhitektibüroo Tõnis Tarbe) on esitatud majadest arhitektuuriselt ehk kõige vähem õnnestunud, žüriid ei veennud siin ei välisarhitektuur ega ka hoone siseruumi lahendus. Samuti ei ole siin ka just kõige kvaliteetsem teostus. Kahju – eesti rahva geenipank oleks võinud rohkem inspireerida kordumatu arhitektuuri loomist.

Ka teine Tartu objekt – Lennuakadeemia hoone (Lunge & KO) oli pettumus, sest hoone paljulubav algidee – lennunduse viitav propellerikujuline põhiplaan – ei ole arendatud lõpuni stiilseks tervikuks. Hoone süda, läbi kahe korruse ulatav õhuruum ja peatrepikoda, meenutab kujunduselt pigem hotelli fuajeed kui uljaste lendurite inkubaatorit. Sisekujundus (Sirje Lunde ja Kati Haki) on väga juhuslik, läbi mõtlemata ja vastuolus arhitektuurse algideega, betooni kui ehitusmaterjali ei ole kasutatud piisavalt läbimõeldult ja esteetiliselt võttes.

Tartu Tamme staadioni tribüün seevastu on komponeeritud huvitavalt, see toimib hästi ja on ka hästi teostatud terviklahendusega. Staadioniehitisele sai aga saatuslikuks ehk mõningane eklektiliselt kasutatud konstruktsioonitüüpide ja materjalide osas: tribüün ja katust kandvad põhipiilarid on betoonist, tribüüni istmed plastist, katusekonstruktsioonid liimpuidust, katuse abikonstruktsioonid terasest ja siseruumide grupe moodustavad mahud plekkpaneelidest – seda kõike on ehk natuke palju ühele hoonel.

Tartu Tervishoiu Kõrgkooli uus hoone (Kavakava) on arhitektuuriselt ehk põnevaim esitatud tööde hulgas. Maja on paigutatud kahe üheksakorruselise punasest tellisest tornmaja vahele ja ilmne on ambitsioon siduda uus, samuti punase tellisega kaetud hoone, teistega üheks tervikuks. Ka koolihoone sissepääs, mis on kavandatud läbi ühe tornmaja esimese korruse, rõhutab seda aspekti. Samal ajal loob madalama, astmelise mahu lisamine olemasolevasse keskkonda otsekui puhvri suurte ja väikeste mahtude vahel. Ka (kuuldavasti) terrassidele planeeritud kõrghaljastus peaks antud situatsioonis ideena töötama hästi. Hoone plaanstruktuur on keeruline kuid see toimib, sisekujundus (Pink), kus on eksponeeritud mitmel viisil ka betoonpindu, on väga põnev. Tähelepanuväärsed on betoonist difuuserseinad (raudbetoonist valatud vertikaalsete ribidega akustilised seinapinnad) auditoriumides. Negatiivsena jäi paraku kõlama žürii ehitajatest liikmete hinnang betoonitööde kvaliteedi kohta, mis mõnel pool on üsna kehv. Arusaamatuks jääb ka puidu kasutamine terrasside piirdena, terviklahendusele ei tule see kuidagi kasuks.

Tallinna objektide külastus algas Helme tn 14 vastvalminud korterelamust (JVR). Hoone arhitektuuris lahenduses on kasutatud erinevaid

Aasta betoonehitis 2011 – heliskulptuur „Cromatico“ (skulptor Lukas Kühne, arhitekt Rosario Nuin, konstruktor Andrei Kervališvili, ehitusettevõtte Nordecon AS).

KRISTJAN KRUISE

betoonpindu nagu graafilise betoon, kummimatriitspinnad jt, mis on hästi teostatud, omavahel oskuslikult kokku sobitatud ja moodustavad ühtse terviku. Graafilise betoonpinda kujundite seos mererannaga on sümboolne. Häirivalt mõjub aga hoonete põhjakaarde jäävate, oskuslikult komponeeritud betoonpindadega fassaadide ja tänava (lõuna-)poolsete külgedele erinev käsitlus: näiteks lõunapoolsete fassaadide rõdude vahelised seinad on valmistatud viimistlemata mineraalplaatidest, mis mõjub suhteliselt odava lahendusena. Samuti oleks avalikes siseruumides (trepikojad) oodanud igavavõitu krohvipindade kõrval betooni samalaadset esteetilist kasutamist nagu väljaspool. Omaette esiletõstmist väärib aga betoonpindade töötlemise tulemus, mis sarnaneb soome graafilise betooniga (soome firma pakutavast odavam). Žürii soomepoolset esindajal (Maritta Koivisto ajakirjast Betoni) olid mõningad kahtlused meetodi kasutamise seaduslikkuse osas, kuid tundub, et tegemist on pigem n-ö „omade“ ärihuvide kaitsmisega. Ma ei ole küll teadlik, kes ja mis tingimustel graafilise betooni kasutamise õigusi omab, aga innovatiivsus ei saa ju olla karistatav.

Raivo Puusepa projekteeritud Lasnamäe LO Valitsuse uus hoone on omal kohal täiesti asjakohane: aktiivsete fassaadidega hoone on kaugvaadetes märgatav ja sobib Lasnamäe arhitektuursesse keskkonda. Hoone struktuur on ratsionaalne nagu ka sisekujunduse kontseptsioon, vestibüülist avanevad vaated Lasnamäe transpordikanalile. Monteeritavatest raudbetoonpaneelidest fassaadid on esteetiliselt ja teravmeelsed, õhutavad huumori-

sõpru nägema fassaadijoontes teatud tekste. Miinusena võiks ära märkida sissepääsuosa kunstlikku konstruktsiooni, millel puudub muu funktsioon peale selle, et tähistab sissepääsu hoonesse, omamata konstruktiivset-esteetilist efekti.

Lehe tänava eramu Tabasalus (Palm-E arhitektibüroo) oli konkursi ainus ühepeereelamu ja täiendas sellisena järjepidevalt Eesti kõrgetasemeliste betoonist eramute rida. Kuigi tegemist on elementidest kokku pandud majaga, polnud see esimesel pilgul hoomatav. Õnnestunud leid on nn metallik-kattega klinkerplaatide kasutamine fassaadidel koos betoon- ja klaaspindadega. Plaanilahendus ja sisekujundus on siin õnnestunud, ka ehedad betoonpinnad on eksponeeritud tundlikult ja tasakaalukalt. Ehitamise kvaliteet sai žüriilt väga kiitva hinnangu ja märgiti ära ka hoone omaniku (Priit Altpere) arhitektuurilembus.

Tallinna Lauluväljakule kerkis eelmisel aastal üks kummaline objekt, mille kohta ei oskagi esimesel hetkel öelda, millega on tegemist – kas ehk mingi tehniline ehitise? Trafoalajaam? ... Ei, tegemist on Saksamaal ja Uruguais elava skulptor Lukas Kühne ja Uruguai arhitekti Rosario Nuini heliskulptuuriga, mis ühendab endas arhitektuuri, muusikat ja kunsti. Tegemist on kultuuripealinna raames ehitatud objektiga „Cromatico“, kus arhitektuur on helimaailma teenistuses. Skulptuuri saab siseneda ja selle eri osades-tahukates on muusikaalset inimesel võimalus tekitada helisid läbi oktaavi kaheteistkümneme noodi fa-st mi-ni. Madalamad sagedused nõuavad suuremat ruumi ja nii on betoonist tahukad erinevate kõrgustega – tegemist

Aasta betoonehitis 2011 – heliskulptuur „Cromatico“ (skulptor Lukas Kühne, arhitekt Rosario Nuin, konstruktor Andrei Kervališvili, ehitusettevõtte Nordecon AS)

Erlauihind – Lehe tn 8 eramu Tabasalus (arhitektibüroo Palm-E Arhitektibüroo, autorid Eero Palm ja Pille Noole, tellija Priit Altpere)

Erlauihind – Helme tänava elamud (arhitektuuribüroo JVR, autorid Kalle Vellevoog ja Velle Kadalipp, ehitaja Merko Ehitus, betoonelementide valmistaja E-Betoonement).

Ajakirja Ehitaja auhind ja Aripäeva ehitusauhind (Tallinna reoveepuhastusjaama biofiltri hoone (projekt Kontek Int, ehitaja Nordecon).

on tõelise kivistunud muusikaga! Heale ideele lisaks on objektile leitud väga hea asukoht – lauluväljaku (juba iseenesest hea sümbolne koht) nõlva ülaosas, kus järsemalt tõusev maapind puudega moodustab skulptuurile rahuliku loodusliku tausta: suvel roheline, talvel mustvalge. See näiliselt lihtne, aga tegelikkuses suhteliselt keeruline objekt, on ka ehitatud väga hästi (insener Andrei Kervališvili, ehitaja Nordecon). Žürii leidis peaaegu üksmeelselt, et see objekt on väärt 2011. aasta parima betoonehitise nime. Kasutades žürii esimehe Aadu Kana sõnu, öeldud preemiate jagamise tseremoonial: „...Cromatico“ on kontekstuaalselt täpne ja veatu ehitise, ... ood betoonile!“

PEALELEND

TARVO-HANNO VARRES

TRIIN OJARI, ajakirja Maja toimetaja

Nüüdsest saab professionaalset arhitektuuriajakirja Maja lugeda ka spetsiaalselt tahvelarvutile mõeldud väljaandena iMaja. Mis selle sammu tingis?

Algatus tuli nii toimetusest kui Digiralt, kes on vastutav iMaja tehnilise poole eest. See oli neile teha teine spetsiaalselt tahvelarvutile

mõeldud e-ajakiri. Kui trükkis ilmub ajakiri, kus tekstid on suure osas inglise keelde tõlgitud, siis e-ajakirjana ilmuvad eraldi eestikeelne ja inglisekeelne ajakiri (viimane kannab nime eMaja).

Välkesele eesti ajakirjal on teadagi probleeme füüsilise levikuga kodumaalgi, raakimata välismaast, levi ja müük virtuaalruumis teeb selle kõik palju lihtsamaks. Teine ja olulisemgi põhjus on ajakirjanduse jõuline digitaaliseerumine ja sellega kaasnev võimalus lisada tavapärasele trükiversioonile kõikvõimalikke lisaväärtusi nagu kommentaarid, sotsiaalvõrgustike pakutud võimalused, videod ja 3D-animatsioonid ning palju muud. Arhitektuur ja laiemalt kõik ruumilise kultuuri puutuv on iseenesest väga sobiv aine ühe elektroonilise ajakirja jaoks: fotosid, jooniseid, intervjuusid jm saab kõike presenteerida liikuva ja elavana, linkida Infot, suurendada pilte, näidata maju eri nurga alt

jne. Loomulikult mõjutab see eelkõige ajakirja visuaalset ja imagoloogilist külge, asjalik teksti sisu ei tohi selle kõrval kaduma minna. Juba esimese iMaja numbri puhul oli näha, et tasakaalu otsimine on paras pähele. Kui vaadata suure iTunesi App Store'is ehk rakenduste poes ringi, siis seal on saada ajakirju ligi 1900, ent tuntuimatest arhitektuuri- ja sisekujundusajakirjadest on oma e-versioonid vaid Abitare ja Wallpaperi. Palju on just arhitektuuri kui visuaalselt apetiitse ala atraktiivust kasutavaid rakendusi nagu kõikvõimalikke slaidi sõusid, videoekskursioone mõnda ajaloolisse tipparhitektuuriga majja ja loomulikult ise-ilutegija-stiilis sisekujundusrakendus. Seega on iMaja trükiajakirja peegeldusena üks esimesi omataolisi maailmas ning loomulikult võtab selle lõplik sisu ja vorm veel aega, tere-tulnud on kõik asjatundlikud kommentaarid näiteks arhitektuurikirjastuse Solness Facebooki lehele või toimetuse meilile.